

Дубасенюк О.А. Передумови розвитку акмеологічного середовища для підготовки педагога-професіонала: досвід і перспективи розвитку // Акмеологія – наука ХХІ століття : матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. / за заг. ред. В.О. Огнев'юка – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2011. – С.23–27.

УДК 387.01

О.А. Дубасенюк,
доктор педагогічних наук, професор
Житомирський державний університет імені Івана Франка

**ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ АКМЕОЛОГІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА
ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГА-ПРОФЕСІОНАЛА: ДОСВІД ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.**

У статті розглядаються передумови розвитку акмеологічного середовища з метою підготовки педагога-професіонала, визначається поняття "акмеологічне середовище", висвітлюється досвід створення такого середовища у на базі Житомирської науково-педагогічної школи та діяльність науково-дослідних центрів та лабораторій; аналізуються акмеологічні умови високоефективної системи професійно-особистісного розвитку майбутнього педагога у вищій школі.

Ключові слова: акмеологія, акмеологічний підхід, акмеологічне середовище, педагог-професіонал, система професійно-особистісного розвитку майбутнього педагога у вищій школі.

В останні роки актуалізується проблема пошуку і визначення закономірностей, механізмів, умов і чинників розвитку суб'єкта педагогічної праці до рівня професіонала з позиції акмеологічного підходу. Важливу роль

при цьому мають еталонні моделі професіонала-педагога, які виступають системоутворювальним чинником для успішного особистісно-професійного розвитку. Еталони-моделі, або "зразки-цілі", на думку Б.Ф. Ломова, створюються на основі концептуальних уявлень про їх акмеологічну сутність і зміст [9].

Саме тому важливою складовою будь-якого акмеологічного дослідження є розробка концепції розвитку професіоналізму або професіонала як єдиного визначального замислу, системи аргументованих теоретичних поглядів. Проведений науковцями (А.О. Деркач, О.О. Бодальов, Н.В. Кузьміна, А.В. Кириченко, В.Г. Зазикін та ін.) теоретико-методологічний аналіз можливостей застосування акмеологічних знань і підходів до вирішення проблеми розвитку суб'єкта до рівня професіонала, створило передумови для розробки акмеологічної концепції розвитку професіоналу. Концепція має узагальнюючий характер і змістово представлена системою теоретичних ідей, поглядів, щодо шляхів і методів розвитку суб'єкта праці до рівня професіонала [1; 2; 3; 9].

Концептуально з акмеологічних позицій розвиток педагога-професіонала можна представити як процес і результат системних перетворень особистості, що розвивається і який включає взаємопов'язані прогресивні зміни наступних основних властивостей, які формально розглядаються як підсистеми: професіоналізму діяльності, професіоналізму особистості, нормативності діяльності і поведінки, продуктивної Я-концепції. Реалізація даної концепції розвитку професіонала дозволяє педагогу досягти акмеологічного рівня, який у міру зростання професіоналізму підвищуватиметься. Концепції розвитку професіоналізму або педагога-професіонала передбачає моделювання та створення акмеологічного середовища.

Акмеологічне середовище – це середовище прагнення до успіху, до творчості, до високих результатів діяльності, до досягнень кожного, коли

престижно якісно працювати, викладати, навчатися, вести науковий пошук, дотримуючись морально-правових норм взаємодії.

Спроекувати акмеологічне середовище – означає теоретично дослідити суттєві цільові і змістово-операційні, технологічні (методичні) аспекти навчально-виховного процесу та науково-дослідницької діяльності, які повинні здійснюватись в АС, і на цій основі описати необхідний для цього склад і структуру АС, динаміку, вплив і особливості взаємозв'язків складових АС з іншими елементами АС, з елементами оточуючого середовища) відповідно до динаміки розвитку цілей його створення і реалізації.

У Житомирському державному університеті імені Івана Франка понад 20 років створювалося акмеологічне розвивальне середовище – середовище, в якому заохочувалася активність, ініціатива, самостійність, інноваційний пошук, прагнення до успіху як викладачів, так і студентів. Велику роль у професійному становленні викладача ВНЗ відіграє його науково-педагогічна діяльність, розвиток викладача ВНЗ як дослідника, науковця. Наукова складова викладача університету є пріоритетною, оскільки дослідницька робота передбачає постійний пошук, ознайомлення із сучасними досягненнями психолого-педагогічних наук, орієнтацію в сучасному інформаційному науково-педагогічному просторі, осмислення мінливих умов сьогодення. Такий підхід допомагає викладачу по-новому вибудовувати свою навчальну роботу, лекції, семінарсько-практичні заняття, залучати студентів до своєї творчої лабораторії, до науково-дослідної діяльності, розвивати у них педагогічне мислення, креативні здібності, самостійність, відповідальність.

Акмеологічне середовище навчального закладу (АС) – це цілеспрямовано побудований простір, в якому розгортається навчально-виховний процес та науково-дослідницька діяльність, створені необхідні і достатні умови для його учасників щодо самореалізації творчого потенціалу на шляху до вищих досягнень та досконалості.

Відображуючи розвивальну, ціннісно-гуманістичну парадигму, в центрі акмеологічного середовища мають бути суб'єкти педагогічного процесу (викладачі-дослідники, творчо орієнтовані студенти, магістранти, аспіранти, докторанти), заради якого АС створюється, існує і розвивається, в інтересах якого АС повинно досліджуватись.

Житомирська наукова школа "*Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів*", що створена у 80-х роках повною мірою реалізує основні складові акмеологічного середовища [6; 7; 8].

Методологічні засади наукової школи включають відповідний методологічний концепт, який складається з таких блоків:

1. Парадигмальний блок, що базується на ціннісно-методологічній моделі сучасної педагогічної системи та є результатом інтеграції різних освітніх парадигм і відображають певні способи бачення науковою спільнотою відповідного аспекту педагогічної реальності.

2. Загально-філософський блок виражає філософські засади педагогічної діяльності майбутніх учителів і передбачає розгляд педагогічної реальності у діалектичній єдності загального, особливого й одиничного.

3. Гносеологічний блок виражає певний стиль та рівень (раціональний, почуттєвий, теоретичний) пізнання майбутніми вчителями педагогічної дійсності.

4. Праксеологічний блок передбачає дослідження особливості розвитку різноманітних професійних умінь, навичок і прийомів професійної діяльності педагогів, виявлення їх складових і на цій основі вироблення практичних рекомендацій.

5. Системний блок дає можливість аналізувати конкретні педагогічні ситуації з точки зору їх оптимізації, підвищувати внутрішню ефективність педагогічних систем, дозволяє визначити їх слабкі і сильні сторони.

6. Структурно-функціональний блок дає можливість структуралізувати педагогічні системи та виявити їх функціональні й процесуальні компоненти.

7. Синкретичний блок – аналізувати педагогічні явища як цілісні, нелінійні відкриті системи та дає можливість їх резонансного керування.

8. Діяльнісний блок реалізує діяльнісну функцію педагога, моделює механізми формування структурних компонентів професійної діяльності – цільового, мотиваційного, операційного, результативного.

9. Акме-цільовий блок дозволяє зорієнтувати професійну підготовку майбутніх учителів на досягнення ними вершин в особистісному і професійному зростанні.

Теоретичні засади

У науковій діяльності Школи реалізується і теоретичний концепт, який складається з п'яти принципів.

1. Принцип універсальності моделювання педагогічних процесів.
2. Принцип ступеневості педагогічної освіти, який передбачає розробку відповідних моделей педагогічної освіти та професійно-педагогічну підготовку майбутнього вчителя за такими рівнями, як бакалавр, спеціаліст, магістр.
3. Принцип апроксимації педагогічних функцій учителя сприяє наближенню професійної підготовки майбутнього вчителя до умов його професійної діяльності.
4. Принцип множинності моделей педагогічної освіти, які відображають різні аспекти та підходи до професійної діяльності педагога та передбачають урахування нелінійної, нечіткої моделі діяльності педагога.
5. Принцип діалектичної етапності та циклічності розвитку педагогічних явищ у контексті професійної підготовки.

Теоретичний концепт доповнюється і розвивається критеріями моделювання професійно-педагогічної підготовки вчителя:

1. Критерій формалізації передбачає формалізацію педагогічної реальності у форму, придатну для математичної обробки.
2. Критерій діагностичності, відповідно до якого кожен етап педагогічної підготовки підлягає діагностиці й відповідному моніторингу.

3. Критерій інтеграції дозволяє розглядати педагогічну дійсність у контексті інтегративних процесів, а також використовувати комплекс сучасного методологічного інструментарію і відповідних методологічних підходів.

4. Критерій прогностичності дозволяє виявити ефективність педагогічних впливів та результативність експериментальних досліджень відповідно до їх прогнозованих результатів.

На сучасному етапі розвитку наукової школи визначені нові перспективи дослідження професійної діяльності у контексті розробки нової інтегральної акмеологічної і педагогічної парадигми та відповідної педагогічної теорії, яка передбачає аналіз педагогічної дійсності з позиції універсального тріадного пояснювального принципу.

Розвиток і збагачення акмеологічного наукового середовища привело до створення на базі Школи ряду *науково-дослідних центрів та лабораторій* [8].

1. Науково-методичний центр роботи з обдарованою студентською молоддю створено у 2003 році. Мета діяльності: формування в університеті цілісної, саморегульованої системи стосовно виявлення і підтримки обдарованої студентської молоді, розвитку та реалізації здібностей студентів, стимулювання творчої роботи студентів та викладачів, підвищення якості підготовки спеціалістів, активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, формування резерву для вступу до магістратури та аспірантури, підготовки науково-педагогічних та наукових кадрів для потреб університету, а також середніх загальноосвітніх, спеціальних та вищих навчальних закладів міста Житомира та Житомирської області. Досягнення цієї мети передбачає, що обдаровані студенти мають сприяти активізації навчального процесу у ВНЗ, утвердженню духу змагальності в процесі навчання, завдяки чому у значній частини студентів підвищується інтерес до пізнання та рівень успішності.

2. Науково-методична лабораторія "Педагогічна підготовка студентів магістратури" створена у 1999 році. Робота в лабораторії здійснюється на основі принципів особистісно зорієнтованої педагогічної освіти. Діяльність науково-методичної лабораторії спрямована на створення умов для відбору педагогічно обдарованих студентів та творчого розвитку майбутніх магістрантів; оволодіння ними поглибленими знаннями з педагогіки та вміннями інноваційного характеру, підготовку до науково-дослідницької, науково-педагогічної, методичної, управлінської, пошукової діяльності.

3. Науково-дослідна лабораторія "Акмеологія освіти" створена в 2004 році як результат 30-річної співпраці кафедри педагогіки з Міжнародною академією акмеологічних наук (м. Санкт-Петербург, Росія), яку очолює член-кореспондент РАО, доктор психологічних наук, доктор акмеологічних наук, професор Н. В. Кузьміна. Мета діяльності лабораторії полягає у розробці та поглибленню нової міждисциплінарної галузі знань – акмеології, науковій співпраці з акмеологічними осередками вищих навчальних закладів України та країнами ближнього зарубіжжя (Росії, Білорусі, Польщі).

4. Поліський інноваційний центр освіти та розвитку створено в 2007 році. Метою Центру є: ініціювання, координація досліджень у галузі інноваційних технологій освіти і розвитку та їх утілення в практику функціонування освітніх структур. Результати діяльності планується висвітлювати в щорічному альманаху „Інноваційні технології освіти та розвитку”.

5. Науково-методична лабораторія "Освітньо-виховна система Полісся" створено у 2005 році як структурний підрозділ університету та регіональна філія Інституту педагогіки АПН України (м. Київ). Мета науково-методичної лабораторії: дослідити організаційно-педагогічні основи побудови поліської школи як регіонального українського національно-виховного закладу (етнодидактичний аспект); розробити концепцію поліської

школи, програму народознавства Полісся, навчальні посібники та методичні рекомендації з етнопедагогіки, літературного краєзнавства, етнографії та ін.; налагодити наукову співпрацю з середніми та вищими навчальними закладами України та інших країн;

6. Міжвідомча науково-дослідна лабораторія "Громадянський розвиток особистості професіонала" створена на базі Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України та Житомирського державного університету імені Івана Франка у 2010 році. Ідея Лабораторії виникла у зв'язку з пошуком оптимальної стратегії і механізмів розвитку освіти дорослих і зумовлена необхідністю створення сприятливих умов для реалізації права людини на освіту незалежно від її віку, зайнятості у сфері праці або професійного досвіду. У цьому важливе місце слід відвести освіті, яка здатна змінити поведінку дорослої людини як в особистих, так і в суспільно-значущих сферах її діяльності. Мета діяльності Лабораторії: проведення науково-дослідної роботи, обмін педагогічним досвідом, удосконалення професійних якостей наукових і педагогічних працівників з проблем громадянського розвитку особистості професіонала.

7. Міжвідомча науково-дослідна лабораторія "Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до педагогічної дії". Лабораторія створюється на базі Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України та Житомирського державного університету імені Івана Франка у 2010 році.

Ідея Лабораторії виникла у зв'язку з необхідністю модернізації системи педагогічної освіти і спирається на принципи професійного навчання, зорієнтованого на особистість майбутнього вчителя, актуалізацію потреби у професійному самопізнанні й самовихованні, вироблення гуманістичної професійної позиції, подальшого вдосконалення шляхів набуття майбутніми і працюючими педагогами основ педагогічної майстерності. Мета діяльності Лабораторії: організація науково-дослідної роботи, вивчення і впровадження

педагогічного досвіду, розробка технології удосконалення педагогічної майстерності майбутніх учителів.

Одним з провідних завдань створення акмеологічного середовища є процес підвищення рівня ефективності професійної підготовки майбутніх учителів, який передбачав не тільки посилення не тільки фундаментальної (теоретичної) складової, але й зростання зв'язків із загальноосвітніми закладами різного типу.. Цьому сприяла і діяльність навчально-науково-виробничого комплексу „Полісся”. В університеті впродовж шести років успішно діє навчально-науково-виробничий комплекс “Полісся”. До складу комплексу "Полісся" ввійшли 20 навчальних закладів м. Житомира та Житомирської області, яким охоплено 25 тис. педагогів, учнів, студентів.

Провідною метою центру є ініціювання, координація досліджень у галузі інноваційних технологій освіти і розвитку та їх впровадження в практику функціонування освітніх структур різного рівня: сфери вищої, професійної освіти та загальноосвітніх шкіл.

Основні напрями діяльності комплексу: розробка та підготовка навчально-методичного забезпечення педагогічного процесу; стажування співробітників на базах Комплексу; організація навчальної та педагогічної практики студентів; робота з обдарованою учнівською та студентською молоддю; проведення конференцій, семінарів, “круглих столів”, курсів з актуальних проблем діяльності Комплексу, підготовка, видання та реалізація практичних рекомендацій, підготовка науково–методичних збірників з досвіду роботи закладів Комплексу; організація спільних виховних заходів; розвиток та впровадження сучасних освітніх технологій; упровадження системи ступеневої освіти підготовки фахівців за наскрізними планами та програмами; проведення спільної науково-дослідної роботи; апробація та використання результатів наукових досліджень.

За результатами діяльності Комплексу "Полісся" видано декілька збірників наукових: "Науково-методична співпраця в системі університет-середній та вищий навчальний заклад" (Житомир, 2004), "Освітні інноваційні

технології у процесі викладання навчальних дисциплін" (Житомир, 2004), "Проблеми підвищення якості освіти у контексті євроінтеграційних процесів: досвід, інновації, перспективи" (Житомир, 2006). Діяльність Комплексу також відображено у вітчизняних й зарубіжних наукових виданнях. Моніторинг показників якості освіти в умовах діяльності навчально-науково-виробничого комплексу „Полісся” відображено у збірнику наукових праць „Педагогічні освіта і освіта дорослих: європейський вимір, (Київ, Хмельницький, 2008).

Співпраця викладачів, студентів університету та педагогічних колективів області дала можливість :

- здійснити перехід від домінанти предметно-орієнтовного до особистісно- і соціально-орієнтованого навчання;
- залучити майбутніх учителів до реального шкільного життя; забезпечити багаторівневе партнерство (школа – університет, викладачі кафедри – вчителі школи, студенти – школярі, викладачі кафедри – школярі, вчителі школи – студенти);
- студентам здійснювати постійну апробацію набутих знань і навичок і мати оперативний зворотний зв'язок з викладачами;
- сформувати конструктивне педагогічне мислення у майбутніх учителів; сприяти взаємопроникненню навчальних процесів вищої і загальноосвітньої школи.

Викладачі кафедри і вчителі школи спільно узгоджують стратегію оцінювання рівня підготовки студентів, аналізують уроки, виховні заходи, які проводять студенти.

Унаслідок такого підходу до процесу професійної підготовки вчителя вдається сформувати на належному рівні його компетенції: комунікативну, конструктивну, інформаційну, організаторську, мобілізаційну, розвивальну, орієнтаційну (виховну), дослідницьку. Про це свідчать відгуки щодо наших випускників з навчальних закладів різного типу, дипломи переможців олімпіад. Як всебічний інструментарій оцінювання досягнень

студентів розроблено і апробовано професійний портфоліо. Під яким розуміємо колекцію зразків і продуктів навчально-пізнавальної та наукової діяльності студента, що різнобічно демонструють не тільки його навчальні результати, але й зусилля щодо їх досягнення, якісні зміни у знаннях і вміннях порівняно з попередніми результатами, а також відповідні інформаційні матеріали із зовнішніх джерел, призначені для подальшого їх аналізу, кількісної і якісної оцінки рівня навченості певного студента та подальшої корекції процесу його підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Таким чином, актуальність моделювання акмеологічного середовища обумовлена необхідністю створення і забезпечення ефективних умов для особистісного розвитку і соціальної активності викладачів і студентів, для досягнення ними вершин в професії і життєдіяльності. Акмеологічне моделювання визначає порядок і правила інтеграції наукового й освітнього потенціалу у педагогічний процес та визначає шляхи досягнення досконалості суб'єктів освіти.

Професійно-особистісний розвиток майбутнього педагога в системі вищої освіти обумовлено багатоплановою діяльністю всіх суб'єктів освіти[2]. Така діяльність забезпечує продуктивний і гармонійний розвиток у студента мотиваційно-ціннісних, інтелектуальних, емоційно-вольових, соціально і професійних важливих якостей. Акмеологічними умовами високоефективної системи професійно-особистісного розвитку майбутнього педагога у вищій школі є:

– урахування принципів суб'єктного підходу, який пов'язаний з розвитком сутнісних сил і здібностей майбутнього педагога, що дозволяють йому обирати оптимальні стратегії життєвого шляху, і які передбачають виховання відповідальності, почуття обов'язку, ініціативи, забезпечення можливостей для особистісного і професійного зростання, створення умов для самовизначення, самореалізації, оволодіння засобами, необхідними для

розвитку педагогічного мислення, творчості, індивідуальності особистості її духовного потенціалу;

– проведення цілеспрямованої роботи по формуванню у студентів стійкої мотивації до педагогічної професії. Результатом такої роботи повинна стати зміна структури мотивації студентів шляхом активізації свідомо-вольової діяльності особистості по засвоєнню смислового змісту усвідомлюваних мотивів, опредмечування значущих для особистості потреб та ін. Для цього необхідно підвищувати привабливість і престиж педагогічної професії, розкривати її гуманістичну суть, актуалізувати еталон (ідеал) педагога-професіонала, створювати і направляти реалізацію особистісно і суспільно значущих перспектив у навчальній і майбутній професійній діяльності студентів, стимулювати процес їх самовдосконалення;

– посилення інтеграційної ролі акме-психологічного супроводу як цілісного і безперервного процесу вивчення, аналізу, формування, розвитку, саморозвитку і корекції пізнавальної сфери й особистості майбутнього вчителя, що потрапляє в об'єктне поле діяльності викладача і створеного акмеологічного середовища;

– системне пізнання і створення умов для самоперетворення особистості студента в процесі його професійної підготовки, що передбачають розробку і реалізацію відповідного змісту, моделей, алгоритмів освітніх розвивальних технологій, адекватних засобів структурно-функціонального, навчально-методичного забезпечення, діагностики й оцінки динаміки професійно-особистісного розвитку майбутнього педагога в системі вищої освіти.

Таким чином, розроблена акмеологічна концепція професійного розвитку педагога та моделювання розвивального акмеологічного середовища створюють не тільки теоретико-методологічне підґрунтя для розгортання наукового пошуку у сфері акмеологічної та педагогічної проблематики, але й передбачають забезпечення ефективних умов для

особистісного і професійного зростання особистості педагога, досягнення ним вершин розвитку педагогічної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Агапов В. С. Становление Я-концепции личности: теория и практика. – М.: Ин-т молодежи, 1999. – 234 с.
2. Акмеология качества профессиональной деятельности специалиста : монография / Н.В. Кузьмина, С.Д. Пожарский, Л.Е. Паутова. – Санкт-Петербург-Коломна-Рязань, 2008. – 376 с.
3. Акмеология: учебное пособие /А.А. Деркач, В.Г. Зазыкин. – СПб.: Питер, 2003. – 256 с.
4. Бодалев А.А. Вершина в развитии взрослого человека: характеристики и условия достижения. – М.: Флинта-наука, 1998. – С. 44-46
5. Професійно-педагогічна освіта: інноваційні технології і методики / За ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2009. – 2009. – 440 с.
6. Дубасенюк О.А. Становлення та розвиток Житомирської науково-педагогічної школи // Вісник ЖДУ. –2010. – № 50. – С. 51-59
7. Дубасенюк О.А Роль наукової школи у підготовці викладача-дослідника // Професійна освіта: педагогіка і психологія / за ред.. Т. Левовицького, І. Вільщ, І. Зязюна, Н. Ничкало. – Ченстохова-Київ, 2008. – Вип. X. – С. 195-203.
8. Дубасенюк О.А. Науково-педагогічна школа "Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів": здобутки та перспективи: зб. наук. праць / авт. кол. О.А. Дубасенюк, О.Є. Антонова, С.С. Вітвицька та ін.: за заг. ред. проф. О.А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2009. – 432 с.
9. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения – М.: Высшая школа, 1998. – 235 с.

Дубасенюк А.А. Предпосылки развития акмеологической среды для подготовки педагога-профессионала: опыт и перспективе развития.

В статье рассматриваются предпосылки развития акмеологической среды с целью подготовки педагога-профессионала, определяется понятие "акмеологическая среда", освещается опыт создания такой среды в на базе Житомирской научно-педагогической школы и деятельность научно-исследовательских центров и лабораторий; анализируются акмеологические условия высокоэффективной системы профессионально-личностного развития будущего педагога в высшей школе.

Ключевые слова: акмеология, акмеологический подход, акмеологическая среда, педагог-профессионал, система профессионально-личностного развития будущего педагога в высшей школе.

Dubasenyuk A.A. Pre-conditions of the development of akmeological environment for the professional teacher training: the experience and prospect of development.

The pre-conditions of the development of akmeological environment are examined with the purpose of the professional teacher training are considered In the article; the "akmeological environment" concept is defined, the experience of creation of such environment is showed on the base of Zhytomyr scientific and pedagogical school as well as the activity of the researches centres and laboratories; the akmeological conditions of highly effective system of professional and personality development of the prospective teachers in the institutes of higher learning are analyzed.

Key words: akmeology, akmeological environment approach, akmeological environment, professional-pedagogue, system of professional and personality development of the prospective teachers in the institutes of higher learning

Дубасенюк Олександра Антонівна,
доктор педагогічних наук, професор

Житомирський державний університет імені Івана Франка
професор кафедри педагогіки Житомирського державного університету
імені Івана Франка

dubasenyuk@ukr.net

"Передумови розвитку акмеологічного середовища для підготовки
педагога-професіонала: досвід та перспективі розвитку"

Секція: Акмеологічні технології особистісно-професійного зростання